

Ks. Piotr Kulbacki¹

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

PARAFIA W KRAJOWEJ SYNTEZIE SYNODU 2021-2023 W ŚWIETLE MYŚLI KS. F. BLACHNICKIEGO

*PARISH IN THE NATIONAL SYNTHESIS OF THE SYNOD 2021-2023 IN THE
LIGHT OF THE THOUGHT OF FR. F. BLACHNICKI*

ABSTRACT:

Artykuł dotyczy wyników badań wypowiedzi dotyczących parafii, które zostały zaprezentowane w polskiej syntezie krajowej Synodu 2021-2023. Uczestnicy spotkań synodalnych ujawnili wiele problemów funkcjonowania ich parafii, współpracy duchownych i świeckich, podmiotowości świeckich w parafii, roli liturgii jako ośrodka życia parafii. Badania wykazały, że metody ewangelizacji i formacji ks. Franciszka Blachnickiego (1921-1987) mogą i powinny stanowić odpowiedź na wiele zgłaszanych problemów. Jego metody odnowy eklezjalnej, oparte na ewangelizacji, deuterokatechumenacie i liturgii, okazują się niezwykle adekwatne dla ukazywanej w wypowiedziach synodalnych trudnej problematyki, związanej z utrwalonymi w parafiach relacjami osobowymi i strukturami duszpasterskimi.

The article concerns the results of research on statements regarding parishes, which were presented in the Polish National Synthesis of the Synod 2021-2023. Participants of the synodal meetings revealed many problems in the functioning of their parishes, cooperation between the clergy and the laity, the subjectivity of the laity in the parish, and the role of the liturgy as the center of parish life. Research has shown that the methods of evangelization and formation of Fr. Franciszek Blachnicki (1921-1987) can and should be the answer to many reported problems. His methods of ecclesial renewal based on evangelization, deuterokatechumenate and liturgy turn out to be extremely adequate to the difficult issues related to personal relationships and pastoral structures established in parishes.

Słowa kluczowe: Synod 2021-2023, parafia, duszpasterze, świeccy, Vaticanum II, Blachnicki

Keywords: Synod 2021-2023, parish, priests, laity, Vatican II, Blachnicki

¹ Ks. Piotr Kulbacki, dr hab. (KUL), kurator założonego przez ks. F. Blachnickiego i ks. W. Danielskiego Instytutu Formacji Pastoralno-Liturgicznej (KUL), Przewodniczący Komisji Teologiczno-Programowej Ruchu Światło-Życie, Przewodniczący Rady Instytutu im. ks. Franciszka Blachnickiego.

W 60 lat po Soborze Watykańskim II papież Franciszek zainicjował kilkietapowy synod rozłożony na lata 2021-2023, który ma pochylić się nad tematem „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია – uczestnictwo – misja”. Etap pierwszy procesu synodalnego został zaplanowany jako wsłuchiwanie się w to, co Bóg mówi wiernym na poziomie parafialnym i diecezjalnym według zaproponowanych wskazań. Owocem tego namysłu stały się syntezy diecezjalne i krajowe. Polska synteza krajowa², mimo wielu zastrzeżeń czy nawet wątpliwości wynikających z małego zaangażowania w synod duchowieństwa i laikatu, stanowi ważny wkład w materiał diagnozujący obecny etap świadomości w Kościele w Polsce tak księży, jak i wiernych świeckich. Tekst syntezy krajowej i zawarte w nim elementy obrazu parafii posłużyły jako punkt wyjścia dla refleksji teologicznej w perspektywie posoborowej eklezjologii³. W niniejszym artykule zostanie podjęta próba wykazania, w jaki sposób odniesienia do parafii zawarte w syntezie krajowej znajdują swój odpowiednik w myśli ks. Franciszka Blachnickiego (1921-1987) oraz jak problemy dostrzegane przez uczestników spotkań synodalnych znajdują swą antytezę w jego ujmowaniu posoborowych koncepcji odnowy Kościoła na płaszczyźnie parafii.

DAR SPOTKANIA DOŚWIADCZENIEM SYNODU

Synteza synodalna zwraca uwagę na doniosłość samego aktu spotkania jako pierwszego owocu synodu⁴. Synteza ujawniła trud spotkania nawet na poziomie parafii, która jest wspólnotą „bliskich” osób, mogących tworzyć realną fizycznie stałą wspólnotę Eucharystyczną⁵. Jednak dostrzeżono przy tym trudności w realizacji takiego spotkania na poziomie podstawowym – parafii. Ogólnie „synod pozostał na obrzeżach parafii i wspólnot kościelnych”⁶. W parafiach w dalszym ciągu słabo dostrzegana jest wartość koncepcji personalistycznej, opartej o strukturę (małych grup) umożliwiającej bezpośrednio osobowe spotkanie, które staje się podstawą dialogu, osobowego spotkania „ja” – „ty”⁷.

Dlatego często nawet tam, gdzie w ogóle podjęto udział w pracach synodalnych, spotkania miały trudny przebieg ze względu na słabe przygotowanie do poważnego dialogu świeckich z duchownymi. Wymaga ono doświadczenia spotkania z drugim człowiekiem w małej grupie, przy czym, jak podkreślał ks. Blachnicki, budowanie wspólnoty oznacza wertykalne doświadczenie Bożego dziecięstwa (usynowienia), które rodzi horyzontalne braterstwo dzieci jednego

² Por. *Synod 2021 2023. Synteza krajowa*. https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/08/Synteza_SYNOD_2021_2023.pdf [dostęp: 15.05.2023]

³ Por. B. Biela, *Parafia miejscem urzeczywistniania się komunii Kościoła*, Katowice 2006, s. 152-198.

⁴ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 5.

⁵ Por. P. Kulbacki, *Parafia według eklezjologii Vaticanum II*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 29 (2020) nr 2, s. 27-28.

⁶ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 4.

⁷ Por. P. Kulbacki, *Parafia...*, s. 35-36.

Ojca⁸. Okazywało się, że właśnie podczas spotkań synodalnych niektórzy po raz pierwszy w życiu mogli wypowiedzieć się i czuć się wysłuchanymi⁹. Relacje ze spotkań na szczeblu lokalnym odbywanych w parafiach i we wspólnotach ujawniły obawy o zlekceważenie wniosków z prac synodalnych. Źródłem tych obaw było małe zainteresowanie synodem wśród księży, którzy „ignorowali zaproszenia do organizowania spotkań synodalnych w swoich parafiach, czy też jednostronnie zdominowali spotkania, ukierunkowując je tak, że nie było możliwości swobodnego wyrażania własnych poglądów czy uwag”¹⁰.

Uczestnicy spotkań zauważali, że utrudnieniem we wzajemnym słuchaniu się w parafii jest nadal „przekonanie o własnej nieomyślności oraz utarte schematy komunikacyjne”. Synteza synodalna opisuje eksperyment przeprowadzony w pewnej parafii, polegający na tym, że podczas spotkania w małych grupach księża mieli tylko wysłuchać wypowiedzi świeckich. Przyznawali potem, że przychodziło im to z trudem, gdyż są nastawieni na wypełnianie roli pasterza i nauczyciela, a częstokroć nie są przygotowani do słuchania opinii innych¹¹. Świeccy też nie są przygotowani do ujawniania swych problemów w klimacie troski o Kościół i nie mają odwagi do otwartego wypowiadania się wobec autorytetów. Problem ten pojawia się w Syntezie wielokrotnie. Zbyt często bowiem jako podstawowe forum spotkania wiernych z duszpasterzami traktuje się „kancelarię parafialną, wizytę duszpasterską, ewentualnie spotkania wspólnoty”¹².

Mimo upływu kilkudziesięciu lat od *Vaticanum II*, nie udało się jeszcze przezwyciężyć ukształtowanego w poprzednich stuleciach modelu relacji w Kościele, wynikającego z podziału na duchownych jako podmiotu duszpasterstwa i świeckich jako przedmiotu oddziaływania. Ksiądz Blachnicki podkreślał, że nadal widać wpływ eklezjologii władzy dominującej w drugim tysiącleciu, dopiero powoli przezwyciężanej przez soborową eklezjologię *communio* (wspólnoty)¹³. Jej fundamentem jest osobiste spotkanie z Bogiem „ja-Ty”, które znajduje swe dopełnienie w relacji międzyludzkiej „ja”–„ty”–„my”¹⁴. Kościół bowiem stanowi wspólnotę osób zgromadzonych w Duchu Świętym, określaną biblijnym terminem *koinonia*

⁸ Por. F. Blachnicki, *Istotne cechy ruchu eklezjalnego*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie*, Kraków 2010, s. 18-19; szczegółowo zob. tenże, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 2, Warszawa 2015, s. 281-292.

⁹ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 4.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. tamże, s. 11.

¹² Por. tamże, s. 12.

¹³ Por. F. Blachnicki, *Istotne cechy ruchu eklezjalnego*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie*, Kraków 2010, s. 8.

¹⁴ Por. P. Kulbacki, *Liturgia Kościoła miejscem spotkania suwerennego Boga z wolnym człowiekiem*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 18 (2009) s. 151-153.

(*communio*)¹⁵. Należy tu widzieć istotną rolę charyzmatu spotkania w budowaniu żywego Kościoła¹⁶.

Dlatego do najważniejszych idei podejmowanych przez ks. Blachnickiego należy zasadnicza rola małej grupy, w której każdy członek Kościoła wchodzi w owe relacje osobowe i przestaje być anonimowy w swym otoczeniu. Ten wielki apostoł żywego Kościoła podkreślał, że nie chodzi tu tylko o wymiar relacji w małej grupie, budujący elity. Ksiądz Blachnicki zaznaczał, że nie tyle należy widzieć w małych grupach antytezę duszpasterstwa masowego, co istotną ich rolę w służbie tegoż duszpasterstwa¹⁷. Koncepcja ta jest zakorzeniona przede wszystkim w podstawowej naturze Kościoła jako *communio*. Mała grupa staje się faktycznym miejscem doświadczenia wiary; dotyczy to zarówno rodziny jako „małej” wspólnoty czy grup w parafii będących miejscem doświadczenia wiary, dzielenia się życiem, ewangelizacji, katechumenatu, modlitwy czy apostołstwa¹⁸. Kształtowanie relacji osobowych w parafii w małych wspólnotach przekłada się na wspólnotowy wymiar całej parafii, w której wówczas nie powinno być dystansu, a nawet obcości we wzajemnych relacjach duchownych i wiernych.

Spotkanie z Chrystusem w Duchu Świętym we wspólnocie żywego Kościoła staje się źródłem dynamiki apostolskiej. Charyzmat spotkania implikuje szczególnie charyzmat w Kościele, jakim jest powołanie i uzdolnienie do *diakonii* – służby. Franciszek Blachnicki ukazując drogę odnowy parafii wskazywał na różnego rodzaju wyspecjalizowane posługi (diakonie), do których przygotowuje Ruch Światło-Życie, a które zmierzają ku budowaniu Kościoła lokalnego – parafii. Zwracał przy tym uwagę na kolejność podejmowanych zadań, odpowiadającą określonym etapom misji i wzrostu życia chrześcijańskiego. Dlatego wymieniał po kolei diakonię wyzwolenia, ewangelizacji, deuterokatechumenatu, liturgii, domowego Kościoła, modlitwy, wspólnoty lokalnej¹⁹. Aby ziarno Ewangelii mogło w parafii wzrastać, aby nie obumarło na glebie skalistej czy między cierniami, trzeba, tak jak Jan Chrzciciel, głosić wezwanie do nawrócenia i pokuty, aby usuwać przeszkody moralne do przyjęcia Jezusa. Stąd posługa diakonii wyzwolenia ukierunkowana na posługę modlitwy, miłosierdzia i postu (abstynencji od alkoholu) podejmowanych w duchu solidarności z uwikłanymi w to, co uwłacza ludzkiej godności, a przede wszystkim w duchu solidarności z młodymi, potrzebującymi świadectwa autorytetów wychowawczych, szcze-

¹⁵ Por. KK 4.

¹⁶ Por. J. Kudasiewicz, *Rola charyzmatów w Kościele pierwotnym w świetle listów św. Pawła*, w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 4, red. S. Łach, M. Filipiak, H. Langkammer, Lublin 1979, s. 105-106.

¹⁷ Por. F. Blachnicki, *Ruch Światło-Życie jako pedagogia nowego człowieka*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie...*, s. 39.

¹⁸ Por. tamże, s. 28-34.

¹⁹ Por. F. Blachnicki, *Charyzmat Światło-Życie w służbie odnowy Kościoła lokalnego*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie...*, s. 100-106.

gólnie na polu wychowania do trzeźwości²⁰. Stąd na tym etapie nieoceniona jest rola ewangelizacyjna Krucjaty Wyzwolenia Człowieka²¹.

Wymienione wyżej diakonie podejmowane są w oparciu o wskazania biblijne i eklezjologię *Vaticanum II*. Nie wystarczą tzw. programy duszpasterskie, ukazujące wprawdzie cele, ale nie formujące ludzi do wykonywania zadań realizujących te cele. Według zasady „życie rodzi się tylko z życia” potrzeba pogłębionej formacji chrześcijańskiej o charakterze katechumenalnym, gdyż „tylko żywi ludzie opanowani pewną ideą, ludzie dysponujący określoną metodą i odpowiednimi środkami, mogą ratować życie, mogą je szerzyć i doprowadzić do rozkwitu”. Ponieważ egzystencja wspólnot lokalnych (parafii) jest dziś z różnych powodów zagrożona, trzeba metodycznie podejmować program odnowy tych wspólnot, aby uchronić je przed całkowitym wymarciem²².

Także najnowsze nauczanie Kościoła mocno podkreśla fundamentalną wagę i rolę wspólnot parafialnych w życiu Kościoła²³. Wskazuje na potrzebę „odnowionego dynamizmu, który pozwoliłby na nowo odkryć misyjne powołanie każdego ochrzczonego”²⁴. Ukształtowanie parafii ku misji wyznacza pole wspólnej odpowiedzialności za niesienie zbawienia, pozwalając na redukcję bolączek w relacji duszpasterze – wierni, sygnalizowanych wielokrotnie w Syntezie.

PODMIOTOWOŚĆ WSZYSTKICH WIERNYCH

Dychotomia w ujmowaniu w strukturze eklezjalnej duchowieństwa, hierarchii, władzy w opozycji do świeckich została przewyżczona na Soborze Watykańskim II, który ukazał Kościół jako wspólnotę całego ludu Bożego²⁵. Podmiotowość każdego wiernego nie oznacza tej samej roli we wspólnocie. Już św. Paweł w obrazie Kościoła – mistycznego Ciała Chrystusa – ukazywał różnorodność posług i charyzmatów²⁶. Ks. F. Blachnicki ujmował to lapidarnie stwierdzając, że „wszyscy mają uczestnictwo w namaszczeniu Chrystusa Jezusa i wszyscy są powołani, żeby głosić Ewangelię, żeby kontynuować misję Chrystusa zbawiania świata. Jest to więc dynamiczna wizja Kościoła; Kościoła, w którym wszyscy

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Novo millennio ineunte* (2001), 50; por. *Narodowy Program Trzeźwości*, Warszawa 2018, n. 1.2, 2.4, 9.1-3, 10.1-12, 11.1; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Instrukcja „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”* (29 VI 2020), Wrocław 2020, n. 198.

²¹ Por. F. Blachnicki, *Charyzmat Światło-Życie w służbie odnowy Kościoła lokalnego...*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie...*, s. 102-103.

²² Por. tamże, s. 101.

²³ Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Instrukcja „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”* (29 VI 2020), Wrocław 2020, n. 7.

²⁴ Tamże, n. 11.

²⁵ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 12; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Instrukcja...*, n. 38-39.

²⁶ Kościół jako wspólnota służb i charyzmatów: zob. F. Blachnicki, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 2, Warszawa 2015, s. 319-342.

są uczestnikami misji Chrystusa, w którym właściwie już nie można dokonać podziału na podmiot i przedmiot tej misji”²⁷.

Bogactwu małych grup i wspólnot eklezjalnych w parafiach i osób w nie zaangażowanych, towarzyszyło włączenie do prac synodalnych wiernych nie należących do tych zespołów, a modlących się na co dzień we wspólnocie parafialnej. Z dużym entuzjazmem potraktowali oni możliwość spotkań synodalnych²⁸.

Członkowie ruchów i wspólnot ujawniali świadomość, że „nasz Kościół” to parafia i wspólnoty, do których należymy”²⁹. Na tym tle zaangażowani w życie religijne stają wobec nurtującego ich pytania „czy rzeczywiście tworzymy w parafii wspólnotę”. Diagnozując „brak więzi” w parafii przyczyn upatrują nie tylko w braku zaangażowania księży, w tym proboszcza, ale także parafian. Uczestnicy spotkań synodalnych zauważali także zjawisko „pozostawania w ciasnych ramach własnej formacji”. Oznaczałoby to pojawianie się wśród wspólnot i ruchów problemu przekształcania się w hermetyczne środowiska, żyjące dla siebie swą bogatą duchowością³⁰. Uleganie takiej tendencji utrudnia dostrzeżenie nie artykułowanych dawniej problemów osób poszukujących, będących na obrzeżach Kościoła, a więc i parafii, uwikłanych w życie niezgodne z moralnymi drogowskazami Biblii i Kościoła. Ewangelia jest skierowana do każdego człowieka, niezależnie od oceny moralnej jego poglądów, często stymulowanych przez współczesne nurty ideologiczne. Trudno też przemilczać „rany Kościoła”³¹. Osoby zaangażowane w Synod wskazały także na niedoceniany ich zdaniem nurt tradycjonalistyczny³². Ksiądz Blachnicki sformułował ogólne zasady ścisłej relacji wiernych i hierarchii, której zadaniem jest rozpoznawanie i strzeżenie charyzmatów³³.

Niestety, w krajowej Syntezie nie skorygowano ani nie skomentowano błędnego użycia terminu „droga synodalna”, który dotyczy kwestionowanych przez papieża i dykasterie rzymskie działań podejmowanych w Kościele w Niemczech, zamiast właściwego określenia „proces synodalny”, stosowanego przez papieża Franciszka³⁴. Posługiwanie się na spotkaniach parafialnych błędnym terminem świadczyłoby o powierzchownym charakterze refleksji i w tym kontekście utwierdza opór niektórych środowisk wobec Synodu i Papieża.

²⁷ Tenże, *Posłani w duchu Chrystusa Sługi*, Kraków 2023, s. 73.

²⁸ Por. *Synod...*, s. 13.

²⁹ Por. tamże, s. 6-7.

³⁰ Por. tamże, s. 8.

³¹ Por. tamże, s. 9-10. 13.

³² Zob. F. Blachnicki, *Liturgia w świetle tajemnicy Chrystusa Sługi*, w: tenże, *Charyzmat i wierność*, Kraków 2022, s. 227-228.

³³ Por. tenże, *Istotne cechy ruchu eklezjalnego* s. 34-36; zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (1988), 18-31.

³⁴ Por. *Synod...*, s. 12-13. 32; *Official Handbook for Listening and Discernment in Local Churches* (7 IX 2021), <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/09/07/0541/01166.html> [dostęp: 15.05.2023]

WSPÓLPRACA KSIĘŻY Z WIERNYMI W PARAFII

Spotkania synodalne ujawniły napięcie między wysokimi oczekiwaniami wobec księży jako przewodników na drodze wiary a czasem przykrymi realiami, wyniesionymi z własnych parafii. Jednakże w tych wypowiedziach wybrzmiewała zarówno ostra krytyka księży, jak i przywoływanie przykładów gorliwych księży, zwłaszcza proboszczów, dzięki którym rozwija się duszpasterstwo i wspólnota parafialna.³⁵ Głosem krytycznym towarzyszyła troska dotycząca potrzeby modlitwy za księży, wspierania ich w pracy, a także „wypracowania przez świeckich wcale nie powszechnej gotowości do wzięcia współodpowiedzialności za parafię”. W tym kontekście sformułowano także skonkretyzowane postulaty duszpasterskie: katecheza dla dorosłych, duszpasterstwo „odpowiadające na autentyczne potrzeby wiernych”, duszpasterstwo dzieci, młodzieży, rodzin, osób starszych oraz osób pozostających na peryferiach Kościoła³⁶.

Z synodalnymi postulatami odnowy parafii koreluje opinia, że „księża i biskupi często nie rozumieją, że, aby ewangelizować, muszą skonfrontować się ze światem spoza przestrzeni własnej plebanii (kuri)”. Ta konfrontacja oznacza „dialog ze świeckimi parafianami, aby włączać tych, którzy pozostają na peryferiach Kościoła”³⁷. Niestety podziały w Kościele przebiegają także między samymi księżmi, a także wśród świeckich prowadzą do radykalizacji poglądów, np. dotyczących synodu, akceptacji papieża, czy sposobu przyjmowania Komunii św.³⁸

Z perspektywy parafii pojawił się „obraz zdystansowanego biskupa – urzędnika, niezainteresowanego sprawami parafii, «oderwanego od rzeczywistości» oraz problemów, którymi żyją wierni i parafialne wspólnoty”. Uczestnicy spotkań synodalnych odnotowali również gorszący fakt, że „niejednokrotnie księża nie respektują decyzji biskupa”. Logika odgórnego planowania i „sugerowane przez naczelne jednostki, programy diecezjalne”, które „proboszczowie najczęściej akceptują”, nie przynosi zamierzonych efektów, gdyż „dominuje anachroniczny model komunikacji w jedną stronę” bez „kultur[y] informacji zwrotnej”³⁹.

Synteza synodalna potwierdziła jednocześnie, że istnieje wiele przykładów owocnej współpracy duszpasterzy i świeckich w parafii⁴⁰. Podawano liczne przykłady proboszczów „z którymi można porozmawiać”, jednak najczęściej mamy do czynienia z modelem parafii z „dominującą we wszystkim rolą księdza” – „parafia należy do proboszcza i on podejmuje wszelkie decyzje”. W takim przypad-

³⁵ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 14-15.

³⁶ Por. tamże, s. 15-16.

³⁷ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 18.

³⁸ Por. tamże; zob. P. Majer, *Normy prawno-liturgiczne o przyjmowaniu Komunii świętej na rękę*, <https://ustanowiony.pl/normy-prawno-liturgiczne-o-przyjmowaniu-komunii-swietej-na-reke/> [dostęp: 15.05.2013].

³⁹ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 27-28.

⁴⁰ Zob. M. Fiałkowski, *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego*, Lublin 2010.

ku zasada jednoosobowej odpowiedzialności utrudnia delegowanie świeckich do zadań tak ekonomicznych, jak i ewangelizacyjnych⁴¹.

Oprócz parafii, w których widać gotowość i przygotowanie świeckich do dojrzałej współodpowiedzialności za parafię są takie, w których funkcjonowaniu dominuje bierność i mentalność „konsumpcyjno-usługowa”⁴². Tymczasem prawo domaga się powoływania rad parafialnych – duszpasterskich i ekonomicznych, często nieodróżnianych od siebie. Są one często tworem fasadowym, bez realnego wkładu w życie parafii. Proboszczowie często, co jest spuścizną po dawnym modelu parafii w okresie komunizmu, obawiają się włączania świeckich, często lepiej niż księża przygotowanych do radzenia sobie z kwestiami ekonomicznymi parafii⁴³.

Zbyt często działalność parafii jest skoncentrowana jedynie na płaszczyźnie horyzontalnej – „dopingu” do włączania się w praktyki religijne. Ksiądz Blachnicki mówiąc o parafii zauważał, że „zbyt łatwo stawiamy znak równania: praktykuje – to znaczy, że wierzący”, czemu towarzyszy redukcja apostolatu świeckich do sfery umacniania praktyk religijnych, tymczasem „nie zastanawiano się, czy są to ludzie wierzący, czy potrafią zrozumieć, czym jest sakrament, czy jest sens namawiać ich do jego przyjęcia. [...] Nikt nie oczekiwał [od świeckich], że będą rozmawiali na temat wiary, przyjęcia Chrystusa. Chodziło o sprawy czysto formalne”⁴⁴.

Odnotowane w Syntezie postulaty, wynikające z zetknięcia się w parafiach z trudnymi problemami społecznymi, pozostają na płaszczyźnie bardzo ogólnej. W Polsce istnieje już wiele różnych doświadczeń odpowiadających na te problemy, jednak przybierają one charakter zbliżony do akcji świeckich nie opartych o pogłębione rozumienie misji ewangelizacyjno-duszpasterskiej Kościoła. Programy te wymagają jednak konsekwentnej pracy długofalowej, niezależnej od aktualnych preferencji zmieniających się duszpasterzy. Styl wypowiedzi przytaczanych w Syntezie nadal świadczy o dominacji w parafiach duszpasterstwa „akcyjnego”, właściwego dla autorytarnego kierowania parafią⁴⁵. Nadzieję rodzi podjęcie z nowym zapałem wypracowanych przez ks. Blachnickiego kompleksowych metod ewangelizacji w parafiach. Wymagają one jednak długofalowego przygotowania i konsekwentnej kontynuacji⁴⁶.

Ksiądz Franciszek Blachnicki zwracał uwagę, że duszpasterstwo często przybiera bardziej charakter doraźnych akcji, nawiązujących do metod psycho-

⁴¹ Por. *Synod...*, s. 26.

⁴² Por. tamże, s. 29.

⁴³ Por. tamże, s. 30-31; KPK 536-537.

⁴⁴ Por. F. Blachnicki, *Posłani...*, s. 40.

⁴⁵ Zob. E. Firlit, *Parafia rzymskokatolicka w Polsce w okresie transformacji systemowej (studium socjologiczne)*, Warszawa 1998, s. 161-170.

⁴⁶ Zob. F. Blachnicki, *Wyzwoleni w Chrystusie. Podręcznik rekolekcji parafialnych*, Kraków 2015, tenże, *Rekolekcje ewangelizacyjne. Podręcznik*, Kraków 2013, tenże, *Ewangelizacja według planu Ad Christum Redemptorem. Podręcznik*, Kraków 2015.

logicznych „chwytów” niż „do skoordynowanej akcji, opartej na zwartej myśli teologiczno-duszpasterskiej”. W braku takiej jasnej myśli upatrywał atmosferę „niepewności i niepokoju, ciągłej improwizacji, nerwowości i szarpaniny, która przy ogromie pracy zżera szybko siły nerwowe i duchowe”⁴⁷. Jego zdaniem „nie pomagają tutaj plany duszpasterskie, [...] dlatego, że niestety [...] też nie bazują na jakiejś wizji całościowej, teologicznej. Raczej chodzi o jakieś mniej lub więcej zgrabne dobranie pewnych haseł i zrobienie z tego tematów. Jednak nie jest to oparte na analizie faktycznej sytuacji naszego katolicyzmu, bo takiej analizy nie ma w skali globalnej w ogóle, i nie jest oparte na zasadach współczesnej teologii pastoralnej, ani na soborowej wizji Kościoła i jego urzeczywistniania się w świecie współczesnym”⁴⁸. Skoro liturgia jest fundamentalnym miejscem urzeczywistniania się Kościoła⁴⁹, to ona winna wyznaczać wszelkie roczne i długofalowe programy duszpasterskie⁵⁰.

LITURGIA I EWANGELIZACJA

Synteza krajowa skoncentrowała się na zewnętrznych aspektach celebracji liturgicznej, co jest zrozumiałe, gdyż Synod nie dokonywał analiz dogmatycznych, a nawet refleksje pastoralne dotyczyły tego, co postrzegalne, doświadczalne przez uczestników liturgii. Dlatego zwracano uwagę na piękno, staranność, dbałość o przebieg celebracji. Stwierdzano w tym kontekście, że „piękno liturgii przeżywanej we wspólnocie pomaga w doświadczeniu Boga” oraz, że „liturgia buduje wspólnotę parafialną”. Niezbyt precyzyjnie wskazywano, że piękno liturgii jest „źródłem komunii z [Bogiem] i pomaga trwać w niej na co dzień”. Szczegółowo zagadnienie liturgii w Syntezie krajowej zostało omówione w innych opracowaniach⁵¹.

Oczywiście słuszne jest stwierdzenie, że „od piękna liturgii zależy również ewangelizacja”, ale znów stanowi to swoiste uproszczenie, redukujące w pewnym stopniu ewangelizację do oddziaływania estetycznego⁵². Także inne określenia, odnoszące się do sfery emocjonalnej i zmysłowej, wskazują na braki w sposobach celebracji oraz duże oczekiwania na płaszczyźnie horyzontalnej⁵³. Tymczasem to właśnie zgromadzenie eucharystyczne, realizujące się na co dzień w parafii, jest epifanią Kościoła⁵⁴.

⁴⁷ Tenże, *Posłani...*, s. 15-16

⁴⁸ Tamże s. 16

⁴⁹ Por. F. Blachnicki, *Teologia Pastoralna...*, s. 355-390.

⁵⁰ Por. J. Gut, *Planowanie w duszpasterstwie parafialnym*, Kraków 2001, s. 83-97

⁵¹ Por. P. Kulbacki, *O konsekwentną realizację reformy liturgii. Synteza krajowa Synodu 2021-2023*, w: *Homo viator*, red. J. Brusilo, Kraków 2022, s. 557-570.

⁵² Por. Franciszek, *Desiderio desideravi* (29 VI 2022) n. 21-23; zob. A. Smutnicka, *Ewangelizacja a liturgia według ks. Franciszka Blachnickiego*, Lublin 2021 [BKUL, mps pracy dr].

⁵³ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 20.

⁵⁴ Por. B. Biela, *Parafia miejscem urzeczywistniania się komunii Kościoła...*, s. 355-394.

Pewne uproszczenie pojawia się w stwierdzeniu, że „ewangelizacja stanowi podstawowy cel Kościoła”⁵⁵. Jest ona podstawowym obowiązkiem Kościoła i poszczególnych wiernych, by zbawienie mogło być przyjęte przez wszystkich⁵⁶. Synteza cytuje słuszną wypowiedź, że pojawia się „pragnienie większego zainteresowania osobami «stojącymi z boku», mniej zaangażowanymi w życie Kościoła, aby wszyscy doświadczyli bliskich relacji, przełamali anonimowość, a w konsekwencji bardziej aktywnie zaangażowali się w życie wspólnoty Kościoła i odkryli w nim Chrystusa, żyjącego w Słowie i sakramentach”⁵⁷. Zdaniem uczestników spotkań synodalnych trudności związane z zaangażowaniem się w ewangelizację to wynik nie tyle braku „chęci i motywacji, ile samej natury ewangelizacji, która realizuje się przez więzi i relacje, a tego brakuje w naszych wspólnotach parafialnych”⁵⁸.

W kontekście zagadnień ewangelizacji i liturgii Synteza nie ujawniła postulatu formacji ochrzczonych, która miałaby charakter katechumenalny. Ksiądz Blachnicki poszukując sposobów podstawowej formacji chrześcijańskiej zauważył, że najbardziej odpowiednia jest pedagogia Kościoła, oparta o wypracowane w starożytności metody katechumenatu zintegrowanego z rokiem liturgicznym⁵⁹. Wielkie programy ewangelizacyjne nie mogą poprzestawać na głoszeniu kerygmatu, ale potrzebują propozycji dalszej formacji. Dlatego ks. Blachnicki oparł swoje programy o zachęty Kościoła do zastosowania wobec ochrzczonych form nawiązujących do przygotowania dorosłych do chrztu⁶⁰. Katechumenat zakładając uprzednią i równoległą ewangelizację wdraża w życie chrześcijańskie poprzez udział w liturgii – słowo Boże, modlitwy wstawiennicze, ryty związane z postępowaniem na drodze wzrostu chrześcijańskiego (skrutynia). Mimo upowszechnienia w ruchach odnowy eklezjalnej tej ścieżki formacyjnej, będącej rodzajem mistagogii (pogłębienia przymierza chrzcielnego – deuterokatechumenat, neokatechumenat)⁶¹, nadal w parafiach niedoceniany jest katechumenalny (mistagogiczny) rys roku liturgicznego, zwłaszcza w okresie Wielkiego Postu, podczas Triduum Paschalnego oraz w okresie wielkanocnym⁶². Ksiądz Blachnicki wskazywał na rozdzwitek pomiędzy propozycjami liturgicznymi Kościoła a tradycyjną pobożnością ludową, która wymaga pogłębienia i harmonizowania z liturgią Kościoła⁶³.

⁵⁵ Por. *Synod...*, s. 23.

⁵⁶ Por. Paweł VI, Adhortacja apostołska *Evangelii nuntiandi* (1975), 6, 14, 17-20.

⁵⁷ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 23.

⁵⁸ Por. tamże.

⁵⁹ Por. F. Blachnicki, *Katechumenat w duszpasterstwie parafialnym*, w: tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie*, Kraków 2016, s. 107-127.

⁶⁰ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2019, n. 295-305.

⁶¹ Por. P. Kulbacki, *Liturgia w formacji człowieka ku wolności. Studium w świetle myśli i dzieła ks. F. Blachnickiego*, Lublin 2013, s. 406-431.

⁶² Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych...*, n. 8, 51-57.

⁶³ Por. KL 13; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* (17 XII 2001), Poznań 2003, n. 47-59; F. Blachnicki, *Odnowa*

W tym kontekście należy zauważyć, że na doniosłą rolę celebracji liturgii jako „antidotum na światową duchowość” zwraca uwagę papież Franciszek w kontekście rozpowszechnianego dziś wśród świeckich i duchownych gnostycyzmu i neopelagianizmu⁶⁴.

Analiza zagadnienia ekumenizmu w Syntezie ujawniła istnienie akcji i ogólnych ponadparafialnych inicjatyw, w praktyce pojawiających się tam, gdzie na co dzień obok siebie mieszkają osoby różnych wyznań, co stanowi ważny punkt odniesienia⁶⁵. Jan Paweł II podkreślał, że „od czasu Soboru Watykańskiego II Kościół katolicki wszedł *nieodwołalnie* na drogę ekumenicznych poszukiwań wsłuchując się w głos Ducha Pańskiego, który uczy go uważnie odczytywać «znaki czasu»”⁶⁶. Natomiast istnieje pilna potrzeba stałej odnowy Kościoła w coraz większej wierności jego powołaniu, nawrócenia serca jego członków, by wieść życie według Ewangelii, wspólnej modlitwy, wzajemnego poznania braterskiego, formacji ekumenicznej wiernych, zwłaszcza kapłanów, dialogu teologicznego i wzajemnego spotkania, współpracy w różnych dziedzinach służby ludziom⁶⁷. Do tych poszukiwań odwoływał się ks. Blachnicki, wykorzystując doświadczenia ewangelizacyjne chrześcijan innych wyznań⁶⁸. Wojna na Ukrainie i migracje rodzą „potrzebę katechezy na temat innych wyznań oraz propozycji spotkań (modlitw) ekumenicznych na poziomie parafii”⁶⁹.

CAŁOŚCIOWA KONCEPCJA FUNKCJONOWANIA PARAFII

Trudności i problemy ukazywane powyżej domagają się takiego pokierowania życiem parafii, aby w budowaniu przez Ducha Świętego wspólnoty parafialnej (*koinonia*) następowała równowaga w jej misji głoszenia słowa Bożego (*martyria*), uobecniania zbawczego dzieła Jezusa Chrystusa (*leiturgia*) i posługi miłości (*diakonia*). Te wyróżniane przez F. Klostermanna zasady życia Kościoła powinny pomóc w uporządkowaniu spostrzeżeń ujawnionych podczas spotkań synodalnych⁷⁰. Wybrano podczas nich metodę wsłuchiwanie się w głos wiernych, niezależnie od ich stopnia zaangażowania w życie religijne i znajomości zasad teologicznych. Wydaje się, że naprzeciw tym wypowiedziom dotyczącym parafii wychodzi spostrzeżenie podane przez ks. F. Blachnickiego postulującego

liturgii a tradycje życia parafialnego, „Collectanea Theologica” 46 (1976) n. 2, s. 111-113; J. Gut, *Planowanie* s. 98-100.

⁶⁴ Franciszek, List apostolski *Desiderio desideravi* (2022), 17-20.

⁶⁵ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 25.

⁶⁶ Jan Paweł II, Encyklika *Ut unum sint* (1995), 3.

⁶⁷ Por. KKK 816, 821.

⁶⁸ Por. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangeliæ nuntiandi*, 77; F. Blachnicki, *Rekolekcje ewangelizacyjne...*, s. 9; zob. D. Cupiał, *Na drodze ewangelizacji i ekumenii. Ruch Światło-Życie w służbie jedności chrześcijan*, Lublin 1996.

⁶⁹ Por. *Synod 2021 2023...*, s. 25-26

⁷⁰ Por. W. Przygoda, *Istota i posłannictwo Kościoła*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red R. Kamiński, Lublin 2000, s. 135.

nowy kształt duszpasterstwa⁷¹. Życie parafii, budowanie wspólnoty, porównał on do budowania domu. Wiele osób musi być zaangażowanych w szereg działań: „trzeba kopać, trzeba przywieźć materiał, odwodnić teren, założyć instalacje, ale wiadomo, że jak przyjdzie wielu ludzi i każdy według swojej specjalności będzie coś robił, to z tego jeszcze dom nie powstanie”. Może też pojawić się problem wymagający kompleksowych rozwiązań specjalistycznych, „np. problem wilgoci czy odwodnienia gruntu. Specjalista w tej dziedzinie wszechstronnie rozpatruje ten problem, powie, jak ten dom zabezpieczyć od wpływów wilgoci, żeby był zdrowy. Jest więc wtedy szereg cząstkowych problemów i działań”⁷²

Według ks. Blachnickiego, „żeby dom zbudować potrzebny jest przede wszystkim architekt, który ma całościową wizję. Potem dopiero robi się plany i podejmuje działania, ale w jakiejś kolejności, której nie można dowolnie zmieniać. Poszczególni wprowadzani do akcji ludzie nie muszą znać całego planu, ale ktoś jeden ogarnia całość i wie, że teraz trzeba zrobić to, potem przyjdzie etap następny, trzeba pamiętać o tym i tamtym i wtedy dopiero wyjdzie całość”⁷³.

Ten wielki teolog Kościoła żywego wskazywał, że „duszpasterz to jest właśnie człowiek, który jest tym budowniczym ogarniającym całość. On musi mieć całościową wizję. On nie może ulec aktywizmowi; powinien wiedzieć, jak to wszystko ze sobą pogodzić, zmieścić w czasie, żeby szło jedno po drugim”. Będąc przewodnikiem wspólnoty eklezjalnej, jej pasterzem „musi wiedzieć, do czego to zmierza, na jakim etapie teraz znajduje się ta wspólnota, która ma być budowana w Kościół żywy, jakie muszą być uruchomione procesy”. Dlatego „koordynowanie, kierowanie tym procesem według pewnej wizji to jest właśnie główne zadanie przebitera”⁷⁴. Takie rozumienie jego roli pozwala na przewyciężanie trudności i napięć w funkcjonowaniu kwestionowanych w Syntezie napięć w parafiach, szczególnie dotyczących funkcjonowania księży.

ZAKOŃCZENIE

Obraz parafii ujawniony w Syntezie wskazuje na rozwój procesu odnowy parafii i zadania stojące przed Kościołem w Polsce. Czcigodny Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki w swoich diagnozach przedstawianych w okresie dwóch posoborowych dekad wskazywał na zjawiska wymagające przemiany myślenia eklezjalnego i mentalności zarówno wiernych, jak i pasterzy. Badania wykazały, że dawne koncepcje życia parafialnego nadal są dość mocno zakorzenione w Kościele. Nie sposób jednak nie zauważyć, że formacja posoborowa owocuje w zgłaszanych w Syntezie oczywistych postulatach. Szczególną rolę w ukształtowaniu takiej

⁷¹ Por. W. Śmigiel, *Teolog żywego kościoła. Wkład ks. Franciszka Blachnickiego w rozwój myśli teologiczno-pastoralnej w Polsce*, Kraków 2018, s. 24-32.

⁷² F. Blachnicki, *Posłani...*, s. 36

⁷³ Tamże, s. 36

⁷⁴ Por. tamże, s. 36-37

świadości eklezjalnej odegrała myśl i dzieło ks. F. Blachnickiego, które mogą i powinny stanowić punkt odniesienia dla wdrażania odnowy soborowej. Wdrażanie myśli *Vaticanum II* jest procesem wielopokoleniowym, dlatego diagnozy i postulaty tego wielkiego charyzmatyka odnowy soborowej, bazujące na jego głębokiej znajomości teologii leżące u podstaw uchwał *Vaticanum II*, okazują się dziś aktualne i inspirujące do przemian mentalności ludzi Kościoła.

BIBLIOGRAFIA

- Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* (1975).
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (1988).
- Jan Paweł II, Encyklika *Ut unum sint* (1995).
- Narodowy Program Trzeźwości, Warszawa 2018.
- Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2019.
- Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (2001).
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* (17 XII 2001), Poznań 2003.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Instrukcja „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”* (29 VI 2020), Wrocław 2020.
- Official Handbook for Listening and Discernment in Local Churches* (7 IX 2021), <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/09/07/0541/01166.html> [dostęp: 15.05.2023]
- Franciszek, List apostolski *Desiderio desideravi* (2022).
- Synod 2021 2023. Synteza krajowa*. https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/08/Synteza_SYNOD_2021_2023.pdf [dostęp: 15.05.2023]
- Biela B., *Parafia miejscem urzeczywistniania się komunii Kościoła*, Katowice 2006.
- Blachnicki F., *Charyzmat Światło-Życie w służbie odnowy Kościoła lokalnego*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie*, Kraków 2010, s. 93-109.
- Blachnicki F., *Ewangelizacja według planu Ad Christum Redemptorem*. Podręcznik, Kraków 2015.
- Blachnicki F., *Istotne cechy ruchu eklezjalnego*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie*, Kraków 2010, s. 5-36.
- Blachnicki F., *Katechumenat w duszpasterstwie parafialnym*, w: tenże, *Sympatycy czy chrześcijanie*, Kraków 2016, s. 107-127.
- Blachnicki F., *Liturgia w świetle tajemnicy Chrystusa Sługi*, w: tenże, *Charyzmat i wierność*, Kraków 2022, s. 221-234.
- Blachnicki F., *Odnowa liturgii a tradycje życia parafialnego*, „Collectanea Theologica” 46 (1976) nr 2, s. 111-113.
- Blachnicki F., *Posłani w duchu Chrystusa Sługi*, Kraków 2023.
- Blachnicki F., *Rekolekcje ewangelizacyjne*. Podręcznik, Kraków 2013.

- Blachnicki F., *Ruch Światło-Życie jako pedagogia nowego człowieka*, w: tenże, *Charyzmat Światło-Życie*, Kraków 2010, s. 37-54.
- Blachnicki F., *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 2, Warszawa 2015.
- Blachnicki F., *Wyzwoleni w Chrystusie. Podręcznik rekolekcji parafialnych*, Kraków 2015.
- Cupiał D., *Na drodze ewangelizacji i ekumenii. Ruch Światło-Życie w służbie jedności chrześcijan*, Lublin 1996.
- Fiałkowski M., *Formacja chrześcijańska katolików świeckich w świetle nauczania Kościoła współczesnego*, Lublin 2010.
- Firlit E., *Parafia rzymskokatolicka w Polsce w okresie transformacji systemowej (studium socjologiczne)*, Warszawa 1998.
- Gut J., *Planowanie w duszpasterstwie parafialnym*, Kraków 2001.
- Kudasiewicz J., *Rola charyzmatów w Kościele pierwotnym w świetle listów św. Pawła*, w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 4, red. S. Łach, M. Filipiak, H. Langkammer, Lublin 1979, s. 97-112.
- Kulbacki P., *Liturgia Kościoła miejscem spotkania suwerennego Boga z wolnym człowiekiem*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 18 (2009), s. 147-156.
- Kulbacki P., *Liturgia w formacji człowieka ku wolności. Studium w świetle myśli i dzieła ks. F. Blachnickiego*, Lublin 2013.
- Kulbacki P., *O konsekwentną realizację reformy liturgii. Synteza krajowa Synodu 2021-2023*, w: *Homo viator*, red. J. Brusilo, Kraków 2022 s. 557-570.
- Kulbacki P., *Parafia według eklezjologii Vaticanum II*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 29 (2020) nr 2, s. 27-44.
- Majer P., *Normy prawno-liturgiczne o przyjmowaniu Komunii świętej na rękę*, <https://ustanowiony.pl/normy-prawno-liturgiczne-o-przyjmowaniu-komunii-swietej-na-reke/> [dostęp: 15.05.2023]
- Przygoda W., *Istota i posłannictwo Kościoła*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red R. Kamiński, Lublin 2000, s. 149.
- Smutnicka A., *Ewangelizacja a liturgia według ks. Franciszka Blachnickiego*, Lublin 2021 [BKUL, mps pracy dr].
- Śmigiel W., *Teolog żywego kościoła. Wkład ks. Franciszka Blachnickiego w rozwój myśli teologiczno-pastoralnej w Polsce*, Kraków 2018.